

Informacja naukowa

Paulina Wiktorska

System probacji w Danii*

Nie sposób w jednej krótkiej publikacji szczegółowo omówić całego systemu rozwiązań probacyjnych przyjętych przez duńskie prawo i praktykę penitencjarną. Warto jednak zarysować choćby ogólnie przyjęte w nim rozwiązania a przede wszystkim zasady podejścia do omawianej problematyki. Duński system pracy probacyjnej jest znacznie bardziej rozbudowany od polskiego. Zawiera formy pracy ze sprawcami przestępstw nieznane naszemu prawu ale możliwe do zaadoptowania w naszych warunkach.

* Opracowano na podstawie:

1. *Probation Service in Denmark* published by The Department of Prisons and Probation, Copenhagen, Denmark, 2001,
2. *Brøndbyhus Half-Way-House*, Denmark, 2006,
3. B. Kyrsgaard, *Supervision of offenders*, "Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention", vol.1 n.1.June/20

- **Probacyjne domy przejściowe**

Szczególnie interesująca i warta opisania, wydaje się być idea duńskich hosteli (domów przejściowych), których podstawowym założeniem jest umożliwienie osobom dotkniętym karami penalnymi - o różnym stopniu dolegliwości - readaptacji społecznej i stopniowego powrotu do samodzielnego funkcjonowania na społecznie akceptowanych warunkach, w sposób samodzielny i odpowiedzialny.

Naczelne organy odpowiedzialne za system penitencjarny i probacyjny w Danii to Ministerstwo Sprawiedliwości oraz podlegający mu bezpośrednio Dyrektor Generalny Więziennictwa i Probacji. Na niższych szczeblach podlegają im więzienia, domy przejściowe i lokalne biura probacyjne, których jest 21 na terenie całego kraju. Zasadniczo zlokalizowane są one po jednym biurze w każdym kantonie, jest ich więcej w Kopenhadze i Arhus, co podyktowane jest większą gęstością zaludnienia na tych obszarach. Biura zatrudniają pracowników socjalnych oraz personel administracyjny. Każde z biur odpowiada samodzielnie za działania na obszarze swojej właściwości lokalnej. Na terenie Danii jest 8 domów przejściowych, których podstawowym celem jest stworzenie alternatywy więzienia dla skazanych podczas odbywania przez nich ostatniej fazy wyroku, jednak mogą być do nich kierowane także inne kategorie osób, wymienione wcześniej.

Zasadą duńskiego systemu penitencjarnego jest, w miarę możliwości, doprowadzenie do tego, aby ostatni etap kary pozbawienia wolności odbywany był poza zakładem zamkniętym. Jest to instytucja odpowiadająca polskiemu warunkowemu przedterminowemu zwolnieniu z części odbywanej kary pozbawienia wolności. Polega ona na umieszczaniu skazanych kwalifikujących się do opuszczenia zakładu karnego w przejściowych domach probacyjnych i

na objęciu ich nadzorem, przy jednoczesnym zapewnieniu pomocy i wsparcia w powrocie do życia w warunkach wolnościowych. Podczas wizyty w jednym z takich hosteli – Bronbyhus, położonym nieopodal Kopenhagi dało się zaobserwować, że celem przyświecającym takim miejscom jest przede wszystkim rzeczywista pomoc ludziom łamiącym porządek prawny w ponownym, bądź niekiedy pierwotnym, przyswojeniu postaw legalistycznych i akceptowanych społecznie. Ogromny nacisk kładziony jest tam na systemy wspierające odpowiedzialność i samodzielność. To one w rzeczywistości gwarantują, w znacznie większym stopniu, rzeczywistą resocjalizację.

Dane statystyczne zebrane przez duńskie Ministerstwo Sprawiedliwości pokazują, że powrotność do przestępczości osób objętych probacją przez system osadzenia ich w probacyjnych hostelach wynosi około 40%, podczas gdy w duńskich zakładach karnych typu otwartego odsetek ten wynosi około 60% a w zakładach karnych typu zamkniętego około 80%. Z jednej strony świadczyć to może o znacznie większej efektywności odbywania kary w nadzorowanym systemie otwartym aniżeli w zamkniętej placówce penitencjarnej. Z drugiej jednak strony należy zwrócić uwagę na to, że do domów przejściowych lub więzień typu otwartego trafiają sprawcy o pozytywnej prognozie kryminologicznej. Często do kategorii tej należą sprawcy czynów o mniejszej wadze, przestępstw nieumyślnych jak również osoby w mniejszym stopniu zdemoralizowane. Jednym z podstawowych argumentów polskiej polityki kryminalnej pozostaje nieustająco aspekt finansowy, jednak jak pokazują duńskie doświadczenia roczne utrzymanie osoby poddanej probacji w systemie duńskich hosteli kosztuje znacznie mniej niż miesięczne utrzymanie w zakładzie karnym typu otwartego, nie mówiąc już o tym, że pobyt w zamkniętym zakładzie karnym niemal dwukrotnie podwyższa koszty. Koszty te ponosi całe społeczeństwo, w imię interesu,

którego izolacja osób naruszających porządek prawny w zakładach karnych zamkniętych ma być stosowana.

Do domów przejściowych bywają kierowane osoby o różnym statusie prawnym; zwolnieni z więzienia w ostatniej fazie odbywania wyroku, pozostający pod dozorem nie mający mieszkania i inni. Zakres pracy służby probacyjnej oraz warunki pobytu w domach przejściowych są ciągle modyfikowane w zależności od bieżących potrzeb.

- **Służby probacyjne i sprawowany przez nie nadzór**

W duńskim systemie prawnym głównym założeniem probacji jest redukcja przestępczości. Jest to uznawane za podstawowy cel więziennictwa i działalności pracowników służby probacyjnej. Chodzi o zapewnienie należytej kontroli nad powszechnym przestrzeganiem prawa. Działania służb penitencjarnych i probacyjnych mają na celu pomoc i motywowanie przestępców do odpowiedzialnego, uczciwego życia. Do służb probacyjnych należą lokalne biura oraz półotwarte domy przejściowe, wykonujące statutowe zadania wobec skazanych nie pozostających w więzieniach. Poprzez działania domów przejściowych (hosteli) sprawowany jest dozór osób z warunkowo zawieszonym wyrokiem, warunkowo przedterminowo zwolnionych, skazanych na pracę na cele publiczne, skazanych na przymusowe leczenie, zwolnionych z kar majątkowych na skutek niemożliwości ich uiszczenia oraz warunkowo ułaskawionych.

Jednym z najważniejszych zadań pracowników służb probacyjnych, choć nie jedynym, jest nadzór. W ramach ich działań podejmowana jest szeroka współpraca z władzami lokalnymi, służbami socjalnymi, ośrodkami leczniczymi, psychiatrycznymi, sądami, prokuraturą, adwokaturą oraz

różnorodnymi organizacjami społecznymi. Pracownik probacyjny pełni w zasadzie funkcję koordynatora działań podejmowanych na wielu płaszczyznach. Służby probacyjne zdobyły szeroką wiedzę i doświadczenie w pracy ze skazanymi, stąd też mają odpowiednie kwalifikacje do koordynowania różnorodnych metod pomocy skazanym w powrocie do życia w warunkach wolnościowych. Ciągłe podejmowana jest praca nad nowymi metodami sprawowania aktywnego dozoru, przykładem są rozwijające się na szeroką skalę indywidualne programy motywacyjne, pomagające zmienić zachowanie skazanych, aby zredukować ryzyko ich ponownego powrotu do przestępczości.

Nadzór pracownika probacyjnego jest formą pracy ze skazanym orzeczoną wyrokiem sądowym lub decyzją administracyjną w przypadku warunkowego przedterminowego zwolnienia. W drugiej ze wskazanych sytuacji przyznanie nadzoru argumentowane jest koniecznością odbycia ostatniej fazy kary pozbawienia wolności w warunkach wolnościowych. Ma to na celu ułatwienie skazanemu powrotu do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po zakończeniu odbywania kary. Sprawowanie nadzoru należy do kompetencji pracowników probacyjnych działających w lokalnych biurach oraz wykwalifikowanych odpowiednio wolontariuszy przydzielonych do pracy przy tych biurach. Nadzór składa się zasadniczo z dwóch najważniejszych elementów. Pierwszym z nich jest ścisła kontrola nad skazanym, mająca gwarantować osiągnięcie celów sankcji karnej. Drugim, nie mniej istotnym elementem jest zbudowanie silnego systemu wsparcia i motywacji, mającego doprowadzić objętego dozorem do rzeczywistej chęci rozpoczęcia życia nie przestępczego. Wsparcie to polega przede wszystkim na stałej asyście pracownika probacyjnego w życiu dozorowanego na płaszczyźnie osobistej, zawodowej, edukacyjnej a także rodzinnej i społecznej w takim zakresie, w

jakim jest to konieczne. W przeciągu pierwszych czterech tygodni dozoru spotkania osoby sprawującej dozór z dozorowanym muszą odbywać się jak najczęściej. Do upływu trzeciego miesiąca dozoru spotkania te odbywają się co najmniej raz na dwa tygodnie. W późniejszym okresie dozoru kontakt może być ograniczony do comiesięcznych spotkań. Lokalne biura probacyjne stale nadzorują około 6 000 osób. W ostatnich latach daje się zaobserwować znaczny i stały wzrost liczby skazanych objętych systemem dozoru, w 1990 roku było ich 4 000. Po kilku pierwszych spotkaniach pracownika probacyjnego ze skazanym objętym dozorem spisywana jest dwustronna umowa regulująca warunki przebiegu okresu próby, mająca na celu zagwarantowanie obopólnej jasności co do zasad wzajemnej współpracy podczas dozoru. Głównym zadaniem pracownika probacyjnego na tym etapie jest zmotywowanie podopiecznego aby w maksymalnie realistyczny sposób określił cele jakie zamierza osiągnąć i metody pracy jakie uważa za najbardziej pożądane i jednocześnie możliwe do podjęcia przez siebie.

- **Alternatywy kary pozbawienia wolności dla szczególnych kategorii sprawców**

Popelnieniu przestępstwa oraz przesłankom dotyczącym wyznaczenia terminu warunkowego przedterminowego zwolnienia towarzyszą różnorodne okoliczności. Często związane są one z nadużywaniem alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających oraz problemami poczytalności wywołanymi przez różnorodne zaburzenia psychiczne. Problemy te uzasadniają konieczność podjęcia specjalistycznej kuracji przez osoby pozostające pod dozorem, o czym zdecydować powinien pracownik probacyjny w ustalaniu szczegółowych warunków dozoru. Jeżeli leczenie zostanie uznane za konieczny element

pozostawania podopiecznego pod dozorem i pomimo to, będzie się on uchylał od nałożonego obowiązku terapeutycznego, sąd zostaje powiadomiony o tym fakcie i dozór zostaje cofnięty.

- **Praca użyteczna publicznie**

Jedną z probacyjnych form pracy ze skazanym, stanowiącą alternatywę więzienia jest skazanie na pracę użyteczną publicznie, orzekaną w ramach kompetencji sądu. Istota tej kary polega na tym, że skazany w wolnym czasie podejmuje nieodpłatną pracę na rzecz społeczeństwa. Umożliwia ona skazanemu pozostawanie na wolności, utrzymywanie pełnych relacji rodzinnych a także możliwość pracy i aktywnego udziału w życiu społecznym. Pozwala na odczucie dolegliwości sankcji karnej za popełnione przestępstwo i jednocześnie nie izoluje skazanego od społeczeństwa i nie wywołuje wszystkich negatywnych aspektów związanych z odbywaniem kary w warunkach zamkniętych. Podjęcie sądowej decyzji o poddaniu skazanego obowiązkowi pracy na cele publiczne, poprzedzone jest wywiadem środowiskowym przeprowadzonym przez pracowników służb probacyjnych, którego celem jest ocena czy dana osoba kwalifikuje się do odbywania kary w tej postaci. Karą tą obejmuje się przede wszystkim osoby, które popełniły przestępstwo przeciwko własności lub naruszyły kodeks ruchu drogowego a w szczególności popełniły przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu. Sędzia może orzec obowiązek pracy na cele społeczne w wymiarze od 30 do 240 godzin, rozłożonych na okres dwóch lat. W tym czasie skazany pozostaje pod stałym nadzorem służb probacyjnych. Osoby skazane za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu dodatkowo zobowiązane są zapłacić mandat. Odpowiednie miejsce pracy zostaje wskazane

przez służby probacyjne po dokonaniu uprzedniej konsultacji ze skazanym na karę pracy użytecznej społecznie. Praca może być wykonywana w miejscu publicznym lub organizacji pożytku publicznego. W sytuacji gdy skazani nie wykonują pracy na cele publiczne, do której zobowiązali się w dwustronnej umowie lub uchylają się od sprawowanego nad nimi dozoru, powiadamia się sąd, który w konsekwencji zmienia wyrok pracy społecznie użytecznej na więzienie.

- **Probacja wobec sprawców uzależnionych od alkoholu, narkotyków, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób, które popełniły przestępstwo na tle seksualnym**

W duńskim systemie probacyjnym stosuje się szczególne zasady w stosunku do osób uzależnionych od alkoholu lub narkotyków, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób, które popełniły przestępstwo na tle seksualnym.

Osoby skazane za prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, mogą zamiast kary pozbawienia wolności, orzekanej w wymiarze do 60 dni, zostać warunkowo zwolnione z jej odbycia pod warunkiem udziału przez co najmniej rok w nadzorowanej kuracji przeciwalkoholowej. Instytucję tę stosuje się wobec sprawców kwalifikujących się do podjęcia leczenia terapeutycznego i zmotywowanych do walki z nałogiem. Jeżeli skieruje się sprawcę uzależnionego od alkoholu na terapię, od której będzie się on uchylał, wówczas zostaje skierowany do odbycia kary pozbawienia wolności na normalnych warunkach.

Jeżeli sprawca przestępstwa, w chwili czynu pozostawał w stanie niepoczytalności wywołanej przez chorobę psychiczną lub poważne zaburzenia

psychiczne nie podlega karze. W takich okolicznościach sąd może jednak orzec obowiązek poddania się terapii, aby zapobiec popełnianiu przestępstw w przyszłości. Kuracja terapeutyczna odbywa się wówczas w szpitalu lub specjalistycznej klinice. Zazwyczaj osoba taka jest dodatkowo oddawana pod dozór służb probacyjnych oraz opiekę lekarza psychiatry. W takim przypadku czas trwania dozoru może być nie ograniczony, a decyzja o jego odwołaniu zapada dopiero po ustaniu przyczyny powodującej niepoczytalność w wyniku pozytywnego efektu terapii. Wszelkie decyzje wobec sprawców z zaburzeniami psychicznymi podejmowane są na podstawie opinii lekarzy psychiatrów oraz opinii pracowników probacyjnych. Przymusowe poddanie się terapii trwa zazwyczaj około 3 – 4 lata.

Wobec sprawców, którzy popełnili przestępstwa o charakterze seksualnym, zagrożone sankcją od 4 miesięcy do 1,5 roku pozbawienia wolności, może zostać alternatywnie zastosowana kara przymusowego poddania się terapii leczniczej. Osoba taka oceniona jest wcześniej w trakcie wywiadu środowiskowego oraz lekarskiego badania psychiatrycznego. O możliwości skierowania przestępcy seksualnego do odbycia przymusowej terapii decydują lokalne komitety składające się z reprezentantów placówek terapeutycznych, władz gminnych i pracowników służb probacyjnych. Okres kuracji terapeutycznej trwa minimum 2 lata i jest podzielony na trzy etapy. Pierwszy etap trwa od 3 do 6 miesięcy, podczas których sprawca na stałe przebywa w zamkniętym ośrodku terapeutycznym. Potem osoba taka kontynuuje terapię w placówkach otwartych przez okres roku, a następnie pozostaje pod dozorem służb probacyjnych przez kolejne 1,5 roku.

Obecnie w trzech duńskich kantonach zapoczątkowany został eksperyment, polegający na skierowaniu na przymusową terapię sprawców przestępstw uzależnionych od narkotyków jako alternatywa osadzania ich w

zakładach karnych. Przystąpienie do eksperymentalnego programu uzależnione jest od uznania sprawcy za zdolnego i zmotywowanego do podjęcia leczenia. Grupą docelową, do której adresowana może być ta forma probacji są osoby zagrożone sankcją karną w wymiarze od 6 do 18 miesięcy pozbawienia wolności. We współpracy z ośrodkiem terapeutycznym służby probacyjne sprawują nadzór nad osobą poddaną terapii przez cały okres jej trwania. Rodzaj kuracji różni się w zależności od rozwiązań przyjętych w poszczególnych kantonach, wszędzie jednak terapia dzieli się na dwie zasadnicze fazy. W pierwszej z nich skazany przebywa na stałe w placówce terapeutycznej, w drugiej natomiast przebywa w domu pobytu półotwartego lub otwartego w zależności od indywidualnych potrzeb. Jeżeli sprawca nie poddaje się terapii po zawiadomieniu sądu zostaje skierowany do odbycia kary pozbawienia wolności.

- **Dobrowolne poddanie się pod dozór**

Kolejna instytucja obecna w duńskim systemie probacyjnym to dobrowolne poddanie się pod dozór. Możliwe jest dobrowolne poddanie się pod dozór, przestępcy, który uzna, że potrzebuje wsparcia pracownika probacyjnego. Dochodzi wówczas do zawarcia dwustronnej umowy pisemnej pomiędzy pracownikiem probacyjnym a jego podopiecznym. Umowa taka zostaje zawarta na okres minimum 3 miesięcy i jest szczególnie uzasadniona w trzech sytuacjach: 1. jako przedłużenie dozoru przymusowego, przy którejkolwiek jego postaci, w okresie pomiędzy sporządzeniem wywiadu środowiskowego a rozprawą sądową, 2. jeśli wywiad ujawnił potrzebę wsparcia na tym etapie 3. oraz w okresie oczekiwania skazanego na skierowanie do zakładu karnego w celu odbycia orzeczonej kary pozbawienia

wolności. Jest to dozór o szczególnym charakterze, ponieważ pracownicy probacyjni nie mają możliwości stosowania żadnych sankcji w stosunku do swoich podopiecznych a dozór może być w każdej chwili ograniczony lub zniesiony mocą decyzji samego podopiecznego.

- **Skazani należący do mniejszości narodowych**

Szczególne środki probacyjne wykorzystywane są również w pracy ze skazanymi należącymi do mniejszości narodowych. Rozwiązania przyjęte w tym zakresie przez więziennictwo i służby probacyjne mają na celu zapobieganie problemom, przed jakimi stają osoby należące do mniejszości narodowych a zwłaszcza młodociani należący do tych grup. W Wydziale Więziennictwa i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości zatrudnieni są specjaliści doradcy, których obowiązkiem jest dopilnowanie aby warunki pobytu w więzieniu i jego opuszczenia przez młodocianych należących do mniejszości etnicznych były jak najbardziej optymalne do ich specyficznych potrzeb. Przy opuszczaniu zakładów karnych mają oni zazwyczaj wzmożony dozór a osoba go sprawująca jest wybierana spośród dorosłych z danej mniejszości narodowej. Traktowane jest to jako gwarancja lepszego zrozumienia dozoru i jego opiekuna oraz większej efektywności sprawowanego dozoru.

- **Probacja wobec tymczasowo aresztowanych**

W duńskim systemie prawnym już na etapie tymczasowego aresztowania stosuje się rozwiązania mające minimalizować negatywne skutki pozbawienia wolności. Osoby tymczasowo aresztowane są obejmowane

szczególną formą dozoru. Celem działań pracowników służb probacyjnych na tym etapie postępowania jest ograniczenie osobistych i społecznych dolegliwości związanych z nagłym pozbawieniem wolności. W ciągu pierwszego tygodnia pozbawienia wolności tymczasowo aresztowany jest odwiedzany przez pracownika służb probacyjnych. Ta forma dozoru traktowana jest raczej jako środek zaradczy na problemy związane z nagłym wyłączeniem tymczasowo aresztowanego z życia społecznego. Do zadań pracowników służb probacyjnych należy między innymi poinformowanie pracodawcy o opuszczeniu przez tymczasowo aresztowanego miejsca pracy i uregulowanie kwestii związanych ze wszelkimi opłatami administracyjnymi. Ponadto kontakt ze sprawcą czynu już na etapie tymczasowego aresztowania, ma na celu ułatwić przygotowanie planu pracy z nim w przypadku skazania oraz zwiększyć efektywność wybranej kary i formy oraz warunków jej wykonania.

- **Probacja wobec młodocianych**

W duńskim systemie istnieją również szczególne możliwości zastosowania środków probacyjnych zamiast kary pozbawienia wolności w stosunku do młodocianych sprawców przestępstw, jeżeli w chwili popełnienia czynu nie mieli ukończonych 18 lat. Mają oni szansę odbycia kary w placówkach terapeutycznych lub domach przejściowych, jeżeli Departament Więziennictwa i Probacji podejmie decyzję, że kwalifikują się oni do odbywania kary w tej formie. Sprawca taki obejmowany jest obligatoryjnym dozorem, na którego warunki musi wyrazić zgodę. Jeżeli występują trudności w uzyskaniu tej zgody lub młodociany dopuszcza się łamania ustalonych zasad

postępowania zostaje przekazany do odbywania kary w zakładzie karnym zamkniętym.

Traktowanie sprawców młodocianych na odrębnych warunkach jest przyjęte w większości europejskich systemów karnych jednak w Danii widać ogromną elastyczność w karaniu sprawców, którzy nie ukończyli 18 roku życia.

Pracownicy służb probacyjnych pracują również z byłymi osadzonymi lub byłymi dozorowanymi, zawsze wtedy, gdy zgłaszają się oni po wsparcie. Pomocą obejmuje się również rodziny sprawców przestępstw, którym często bardzo trudno odnaleźć się w sytuacji, kiedy osoba bliska zostaje pozbawiona wolności lub objęta jakąkolwiek formą pracy probacyjnej.

- **Wywiady środowiskowe i współpraca służb probacyjnych ze środowiskami lokalnymi**

Szczególną uwagę zwraca się w duńskim systemie probacyjnym na instytucję wywiadu środowiskowego. Wywiady środowiskowe mają kluczowe znaczenie przy podejmowaniu decyzji sądowych, dotyczących warunkowego zawieszenia wyroku, skazania na pracę użyteczną społecznie, odstąpienia od egzekucji kary majątkowej itp. Mają one również znaczenie przy poddaniu sprawcy przestępstwa pod dozór oraz przy ustalaniu szczegółowych warunków dozoru. Pracownicy służb probacyjnych sporządzają wywiady środowiskowe na wniosek prokuratury. Głównym celem wywiadów środowiskowych jest dostarczenie informacji o osobistym i społecznym życiu sprawcy przestępstwa. Wywiad sporządzany jest w oparciu o osobiste kontakty pracownika probacyjnego z oskarżonym (lub podejrzanym) oraz w oparciu o zgromadzone dokumenty takie jak wypisy ze szpitali zaświadczenia ze szkół, uczelni lub

pracodawców. Przed sporządzeniem raportu z wywiadu przeprowadza się również rozmowy z osobami należącymi do najbliższego środowiska rodzinnego i sąsiedzkiego sprawcy przestępstwa. Pracownik sporządzający wywiad środowiskowy jest zawsze obecny podczas rozprawy sądowej swojego podopiecznego, co ma minimalizować możliwość nieporozumienia co do rzeczywistej osobisto – społecznej prognozy sformułowanej w raporcie z przeprowadzonego wywiadu.

Służby probacyjne uczestniczą w szeroko rozumianej sformalizowanej współpracy z władzami regionalnymi. Są zaangażowane również w prace prewencyjne oraz zbieranie informacji i monitorowanie ich w celu zapobiegania przestępczości. Pracownicy służb probacyjnych współpracują również ściśle z domami przejściowymi. Jak wspomniano wcześniej na terenie Danii zorganizowanych jest osiem placówek tego typu. Trafiają do nich zarówno osoby warunkowo zwalniane z zakładów karnych jak i osoby o różnorodnym statusie prawnym kierowane przez regionalne biura probacyjne. Domy przejściowe różnią się pomiędzy sobą zarówno pod względem warunków technicznych jak i przyjętych metod pracy z podopiecznymi. Dzięki temu wspólnie zapewniają szeroką gamę możliwości mających na celu rozwój różnorodnych form pracy probacyjnej, dostosowanych do indywidualnych potrzeb i możliwości poszczególnych osób.

- **Brondbyhus**

Jednym z duńskich domów przejściowych, realizujących programy probacyjne jest hostel Brondbyhus. Jest to dom typu otwartego, którego celem jest zagwarantowanie, na jak najbardziej optymalnych warunkach, przejścia skazanego przebywającego w zakładzie karnym do życia na wolności. Jego „klientami” są ludzie przygotowujący się do samodzielnej pracy i

odpowiedzialnego życia rodzinnego. Warunkiem funkcjonowania hostelu jest to, aby pensjonariusze i personel, pracując razem z obopólnym szacunkiem, dążyli do normalizacji kwestii zatrudnienia i odbudowania relacji społecznych skazanego. Podkreśla się, że czołowe znaczenie w maksymalizacji korzystnych warunków pobytu w hostelu ma indywidualne podejście do każdego z pensjonariuszy i objęcie go programem właściwym dla jego potrzeb i możliwości. Do hostelu mogą zostać skierowane różne kategorie osób: osoby odbywające karę pozbawienia wolności i pozostające pod nadzorem więzienia, osoby przebywające na warunkowym przedterminowym zwolnieniu, tymczasowo aresztowani, sprawcy wykroczeń, kwalifikujący się na mocy szczególnych przepisów do umieszczenia ich pod dozorem zamiast kary więzienia, osoby skazane na kary pieniężne w razie niemożliwości ich uiszczenia oraz inne osoby, dla których pobyt może zostać ustalony ze względu na szczególne okoliczności. W hostelu przebywa jednorazowo 21 pensjonariuszy, mieszkających w pojedynczych pokojach, rozmieszczonych po trzy we wspólnym kompleksie. Pensjonariusze są całkowicie odpowiedzialni za utrzymanie pokoi w czystości i dobrym stanie technicznym. Pokoje są zamykane na klucz w ciągu dnia, kiedy pensjonariusze wychodzą do pracy lub do szkoły, klucze muszą zostać zwrócone do godziny obowiązkowego powrotu do hostelu to jest do 23.00. Soboty i niedziele są dla pensjonariuszy dniami wolnymi, które spędzają poza hotelem. Pensjonariusze nie pracujący na zewnątrz są zobowiązani do wykonywania stałych prac w hostelu, pozostali natomiast mają dyżury w pracach wewnętrznych podczas urlopów i ferii. Do ich dyspozycji pozostaje pralnia i kuchnia, sami są odpowiedzialni za przygotowanie sobie posiłków, co jest traktowane jako element ich aktywizacji, nabywania doświadczenia i uczenia się odpowiedzialności. Pensjonariusze mogą posiadać swoje rzeczy osobiste z wyjątkiem przedmiotów

zabronionych przez regulamin domu probacyjnego. Personel ma prawo sprawdzania pokoi pensjonariuszy, ze względu na bezpieczeństwo, pensjonariusz może odmówić kontroli, jednak wówczas musi się liczyć z możliwością wydalenia go z hostelu. Ta sama konsekwencja grozi za inne naruszanie porządku ustalonego przez regulamin hostelu. Pobyt i praca probacyjna musi zostać oparta na zgodzie pensjonariusza i akceptacji warunków pobytu.

Domy przejściowe są doskonałym przykładem stworzenia skazanym jak najbardziej optymalnych warunków powrotu, po okresie izolacji, do wolnościowej rzeczywistości. Pozwalają stopniowo eliminować negatywne skutki izolacji więziennej, takie jak wyuczona bezradność, brak poczucia odpowiedzialności i bierność w działaniu. Stwarzają warunki wsparcia i pomocy w żmudnym procesie readaptacji społecznej skazanych. Duński system probacji jako niezwykle rozbudowany, pokazuje, że więzienie nie zawsze jest najlepszą formą sankcji dla osoby naruszającej porządek prawny. Zwłaszcza w przypadku osób z problemami alkoholowymi, narkotykowymi, pochodzącymi z mniejszości narodowych, dotkniętymi zaburzeniami psychicznymi i seksualnymi, nie stanowi ono rozwiązania problemu. Dla osób tych sama izolacja nie jest wystarczająca, stwarza ona owszem dolegliwość za naruszenie porządku prawnego ale nie eliminuje podłoża popełnienia przestępstwa. Alternatywne metody pracy ze sprawcami przestępstw wydają się znacznie bardziej uzasadnione i skuteczne. Możemy wiele w tej kwestii zaczerpnąć z przyjętych w Danii rozwiązań, jednak w tym celu niezbędna jest zmiana towarzyszącego nam społecznego przeświadczenia, że problem należy wyeliminować – problem należy bowiem przede wszystkim rozwiązać, a to wymaga dużo wysiłku, motywacji i ciężkiej pracy. Osadzając skazanego na wiele lat w zakładzie karnym tylko eliminujemy problem, pracując z nim, wymagając własnego zaangażowania i egzekwując obowiązki mamy szansę problem rozwiązać.